

EWA MŁYNNARZYK
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
ewa.mlynarczyk@up.krakow.pl
<https://orcid.org/0000-0002-8838-7910>

DOI: <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.63.11>
Onomastica LXIII, 2019
PL ISSN 0078-4648

TENDENCJE NAZWOTWÓRCZE W CHREMATONIMII SPOŁECZNOŚCIOWEJ II RZECZYPOSPOLITEJ (NA PRZYKŁADZIE NAZW STOWARZYSZEŃ)

Słowa tematyczne: chrematonimia, socjoideonimy, nazwy stowarzyszeń, II Rzeczpospolita

NAZWY STOWARZYSZEŃ JAKO OBIEKT BADAŃ

Nazwy organizacji w porównaniu do innych kategorii nazewniczych, nawet w obrębie szeroko pojętej chrematonimii, stosunkowo rzadko są przedmiotem opracowań językoznawczych¹. Edward Breza w wydanej w 1998 roku encyklopedii „Polskie nazwy własne” wymienił nazwy organizacji, towarzystw i stowarzyszeń wśród obszernej listy onimów, które nie zostały wówczas jeszcze opracowane (Breza, 1998, s. 347). W ciągu dwudziestu lat od wydania tejże pracy chrematonimastyka stała się w Polsce prężnie rozwijającą się gałęzią badań, diametralnie zmieniła się liczba opracowań dotyczących wielu grup nazewniczych wymienionych przez Brezę, zainteresowaniem jednak cieszą się głównie nazwy towarów i firm — sklepów, lokali usługowych itp. Na temat nazw stowarzyszeń również powstały opracowania, choć nie jest to grupa onimiczna tak często i wielostronnie omawiana przez językoznawców², jak inne (Gałkowski,

---

¹ Stwierdzenie to nie dotyczy tylko polskich ośrodków naukowych — stan badań nad nazwami organizacji oraz różne stanowiska językoznawców wobec tej i innych grup chrematonimów w onomastyce polskiej i słowiańskiej, a także we francuskiej i włoskiej przedstawił obszernie Artur Gałkowski w monografii „Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej” (Gałkowski, 2011a, s. 15–50). Zachodnioeuropejskie poglądy na chrematonimie scharakteryzowała również Barbara Czopek-Kopciuch (2011). Z obu opracowań można wysnuć wniosek, że uwaga badaczy zajmujących się szeroko pojętą chrematonimią, skupia się na nazwach związanych ze sferą marketingu, głównie na nazwach produktów i firm, nazwy organizacji są grupą onimów rzadko omawianą.

² Gałkowski zwraca uwagę na fakt, iż nazwy zrzeszeń i organizacji są obiektem zainteresowań badaczy z innych dziedzin: „Problematyka nazwotwórcza zorganizowanych grup społecznych bywa poruszana przez socjologów, badaczy kultury, antropologów, socjolingwistów przy okazji prac dotyczących w sensie elementarnym struktur i działania organizacji” (Gałkowski, 2011a, s. 130).

2011a, s. 130). Zainteresowania badaczy skupiały się na wybranych grupach nazw, m.in. towarzystw naukowych i hobbystycznych związanych z problematyką kosmiczną (Jakus-Borkowa, 2003, 2004), organizacji politycznych i banków (Nowakowska, Odaloś, 1999), organizacji i instytucji europejskich (Decyc, 1999), towarzystw naukowych i kulturalnych (Kowalik, 2011), duszpasterstw akademickich (Horyń, Zmuda, 2007). Z szeroko pojętego obszaru chrematonimii społecznościowej stosunkowo duże zainteresowanie wzbudzały nazwy klubów sportowych (Oźdżyński, 1973; Wilczyński, 1999; Jaruszewski, 2000; Lica, 2005; Dunaj, 2007).

Najobszerniej jak dotąd — w wymiarze teoretycznym i praktycznym — nazwy organizacji opracował Artur Gałkowski w monografii „Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej”, w której poddał opisowi obszerny zbiór trójjęzycznych nazw stowarzyszeń, partii, fundacji itp. (Gałkowski, 2011a, s. 129–148). Teoretyczne kwestie związane z nazewnictwem organizacji i instytucji, podejmowane głównie przez Gałkowskiego i Jakus-Borkową (1987, 2003, 2004), dotyczą takich zagadnień, jak: swoistości tej grupy nazw wobec innych, ich miejsca w zasobie onimicznym języka oraz specjalistycznej terminologii.

Wśród swoistych cech wymienia się przede wszystkim deskryptywny charakter nazw organizacji, wskazując przy tym ich podobieństwo do wyrazów pospolitych:

Z wyrazami pospolitymi łączy je to, iż wszystkie one nie tylko oznaczają, ale także znaczą, niosą duży ładunek apelatywnej treści informacyjnej, spełniają rolę zbliżoną do funkcji tytułów czasopism, które od razu zainteresowanemu użytkownikowi mówią, czy jest właściwym odbiorcą, adresatem. Dzięki tym cechom, a także dzięki temu, iż mają one w większości formę deskrypcji jednostkowych, są przekładane z języka na język (Jakus-Borkowa, 2003, s. 595).

Stosunkowo łatwa przekładalność na języki obce stała się podstawą podważenia własności nazw organizacji przez Witolda Mańczaka (Mańczak, 2011, s. 327)³, jest to jednak stanowisko skrajne i raczej odosobnione.

Podstawowy warunek własności — denotowanie tworców jednostkowych i pełnienie wobec nich funkcji identyfikacyjnej — nazwy organizacji spełniają w szczególny sposób, ze względów prawno-urzędowych niemożliwa jest bowiem ich powtarzalność. Akt nominacji przebiega zawsze oficjalnie — grupa

³ W artykule polemicznym wobec niektórych założeń A. Gałkowskiego W. Mańczak stwierdził kategorycznie: „nazwy organizacji do kategorii *nomina propria* nie należą, gdyż przekłada się je z języka na język. Na przykład Liga Narodów nazywała się po francusku *Ligue des Nations*, po angielsku *League of Nations*, a po niemiecku *Völkerbund*. Partia hitlerowska zwała się po niemiecku *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, a po polsku *Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotnicza*” (Mańczak, 2011, s. 327). Łatwa przekładalność jest tylko jedną z cech nazw organizacji; większość badaczy uznaje je za onimy, ale mniej prototypowe niż antroponimy bądź toponimy (Jakus-Borkowa, 2003, s. 593).

osób chcących działać w sposób sformalizowany jest zobowiązana w momencie rejestracji do podania nazwy, przy czym⁴:

Prawo o stowarzyszeniach nie określa, z czego powinna składać się nazwa stowarzyszenia. Wskazuje jedynie, że powinna ona odróżniać je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji (...). Celem takiej regulacji jest zapobieganie ewentualnym omyłkom co do tożsamości podmiotów i zapewnienie bezpieczeństwa obrotu (Suski, 2002, s. 147).

Takie uregulowania prawne istnieją w Polsce już od lat trzydziestych XX wieku, kiedy to powstała pierwsza po odzyskaniu niepodległości polska ustawa o stowarzyszeniach (Krzysztofek, 2014, s. 52–64). Niepowtarzalność nazw uznaje Gałkowski za ważną swoistą cechę socjoideonimów, odróżniającą je od chrematonimów marketingowych, co do których nie stosuje się takich wymogów, w związku z czym „nieunikniona powtarzalność jest niepożądana, ale dopuszczalna, o ile nie chodzi o nazwę zastrzeżoną” (Gałkowski, 2011a, s. 132).

Inną charakterystyczną cechą chrematonimów społecznościowych jest ich funkcja socjotwórcza czy też dokładniej grupotwórcza — nadanie nazwy grupie osób, których połączył jakiś rodzaj więzi, stanowi ważny etap w procesie formalizowania wspólnoty:

[nazwa] sprzyja jej wyodrębnieniu, ale również jej definiowaniu jako zjawiska społecznego. Nazwa wchodzi w obieg komunikacyjny i nabiera znaczenia ideowego, tzn. utożsamiana jest z działalnością, funkcjami, historią, poglądami zrzeszenia (...) obecność [grupy] w świadomości społecznej jest możliwa dzięki nazwie, bo do niej odnoszą się wszystkie informacje, jakie wynikają z aktywności społecznej grupy (Gałkowski, 2011a, s. 129).

Jeśli chodzi o miejsce omawianych nazw w systemie onimicznym języka, specyfika nazw organizacji sytuuje je raczej w sferze „słabych” onimów, nieprototypowych (Jakus-Borkowa, 2003, s. 593). Takie usytuowanie wiąże się z przyjęciem stanowiska, iż własność jest w pewien sposób stopniowalna, ponieważ wobec dużej różnorodności nazw własnych nie można ustalić „jednego paradygmatu formalnojęzykowego dla kategorii nomina propria” (Gałkowski, 2011b, s. 184). Nazwy organizacji mieszczą się w szerokim ujęciu chrematonimów — denotujących „różnorodne realia, które są wynikiem kulturowej aktywności człowieka” (Gałkowski, 2011a, s. 9). Wśród nich mogą być także

nazwy obiektów ożywionych, głównie w odniesieniu do jednostek lub grup ludzi, jeśli te spełniają określone funkcje społeczne i stanowią strukturę formalnie zorganizowaną, np. nazwy form jednoosobowych (...) bądź nazwy stowarzyszeń gromadzących jednostki wokół określonej idei i pod jednym szyldem (Gałkowski, 2011b, s. 185).

⁴ W razie braku propozycji pochodzących od osób stowarzyszających się nazwa jest nadawana urzędowo.

W literaturze przedmiotu nazwy stowarzyszeń są określane terminami: *instytucjonimy* (łac. *institutio*, *-onis* ‘urządzenie’), *ergonimy*⁵ (gr. *érgon* ‘dzieło, praca’) (Breza, 1998, s. 348; Szelewski, 2004). Gałkowski zaliczył je natomiast do tzw. *chrematonimii społecznościowej* (ChS) obok *chrematonimii marketingowej* (ChM), zawierającej nazwy firm i produktów, oraz *chrematonimii ideacyjnej*⁶ (ChI), obejmującej nazwy „przedsięwzięć oraz akcji o charakterze społecznym i kulturowym, które tworzą cywilizacyjne dziedzictwo wspólnot lokalnych, narodowych i międzynarodowych, grup skupionych wokół określonych celów i ideologii” (Gałkowski, 2011a, s. 191). Nazwy z dwóch grup, ChS i ChI, Gałkowski proponuje objąć wspólnym terminem *socjoideonimy*, które:

z dyskursywnego punktu widzenia charakteryzują się ogólnie większą intencją informacyjną, która czyni z socjoideonimów (...) specjalne „mikroteksty”, przemawiające do odbiorcy przekazem deskryptywnym lub kodowanym (socjotechnicznym) na temat nazywanej rzeczywistości (Gałkowski, 2011a, s. 53).

To właśnie ta swoista cecha socjoideonimów, jaką jest „większa intencja informacyjna”, wynikająca z ich deskryptywnego charakteru i bezpośredniego odniesienia do nazywanej rzeczywistości, sprawia, że omawiana grupa nazw jawi się jako interesujący obiekt badań dla lingwistyki zorientowanej kulturowo.

PODSTAWA MATERIAŁOWA

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie charakterystycznych cech strukturalno-semantycznych nazw stowarzyszeń z okresu II Rzeczypospolitej. Są one szczególnie interesujące ze względów historyczno-kulturowych, wydaje się jednak, że mogą być dobrym punktem wyjścia do opisu szerszych tendencji nazwotwórczych w tej grupie onimów i stać się płaszczyzną odniesienia do opracowania nazw współczesnych.

⁵ Termin ten używany jest też w rosyjskich badaniach onomastycznych na nazwanie jednej z kategorii równorzędnych w stosunku do takich jak: bionimy (antroponimy, zoonimy, fitonimy), toponimy, anemonimy, ideonimy, faleronimy, porejonimy, chrononimy, pragmatonimy, nomeny, przy czym — jak zwraca uwagę Gałkowski — w relacji równorzędności umieszczany jest też termin *chrematonim*, „postrzegany jako nazwa pojedynczego wytworu kultury materialnej, czyli unikatonim” (Gałkowski, 2011a, s. 21). W onomastyce słowackiej proponuje się włączyć nazwy organizacji do pojemnej klasy logonimów (Horecký, 1994).

⁶ Wymienione grupy onimów mieszczą się — w ujęciu Gałkowskiego — w ramach szeroko pojętej *chrematonimii użytkowej* (ChU). Pojęcie *chrematonimu użytkowego* Gałkowski rozumie bardzo szeroko — są nimi „wszystkie nazwy własne, będące niejako językowym dowodem ludzkiej aktywności w różnych obszarach kulturowych życia publicznego: przestrzeni społecznej, gospodarczej, kulturalnej, artystycznej, ludycznej, edukacyjnej, naukowej, technicznej, religijnej, parareligijnej, ideologicznej, ekologicznej, prozdrowotnej, promującej lub potępiającej pewne postawy itp.” (Gałkowski, 2011a, s. 51).

Okres odradzania się państwa polskiego to czas tworzenia wielu organizacji społecznych, w których grupy osób o podobnych poglądach, doświadczeniach bądź celach pragnęły działać w obrębie jakiejś sformalizowanej wspólnoty i przyczynić się do budowania społeczeństwa obywatelskiego⁷. Organizacji społecznych działających w tym czasie było tak dużo, że powstawały specjalne publikacje mające ułatwić orientację w zróżnicowanych celach ich działalności, przesłankach ideologicznych lub formach aktywności. Jedną z takich publikacji posłużyła jako źródło ekscerpcji materiału do niniejszego artykułu. Jest to wydany w 1934 roku „Przewodnik społeczny” Antoniego Pruszkowskiego (Pruszkowski, 1934), w którym autor zaprezentował 250 stowarzyszeń, klasyfikując je na kilka grup: zrzeszenia młodzieży (46), zrzeszenia byłych wojskowych (50), zrzeszenia ogólnospołeczne (12), zrzeszenia kulturalno-oświatowe (13), zrzeszenia gospodarcze (44), organizacje kobiece (31), związki zawodowe (35), inne — różne — (28). Osobną kategorię stanowią nazwy z katolickiego ruchu społecznego, ale zostały one opisane w „Przewodniku społecznym” w sposób ogólny, z informacją, że pojedyncze katolickie organizacje pojawiły się w pozostałych grupach.

Różnorodność stowarzyszeń, spowodowana celem ich powstania oraz sferą życia, do której należą, znajduje częściowe odzwierciedlenie w zróżnicowaniu nazw w obrębie danej grupy. W dalszym ciągu artykułu omówione zostaną wspólne cechy analizowanych onimów, ze wskazaniem szczególnego ich nasilenia w ramach poszczególnych grup, jeśli taka swoistość da się zauważyć.

ASPEKT STRUKTURALNY

Cechą charakterystyczną omawianych struktur nazewniczych jest wyraźna przewaga form analitycznych (Gałkowski, 2011b, s. 186). W zebranych materiale dominują nazwy dwu-, trój- i czteroelementowe⁸, np. *Stowarzyszenie Peowiazków*⁹, *Rodzina Wojskowa*, *Związek Kobiet Pracujących*, *Związek Pracy Świetlicowej*, *Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej*, *Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich*, *Rada Naczelna Rzemiosła Polskiego*.

⁷ Organizacje z okresu II RP są wciąż interesującym przedmiotem opracowań z zakresu historii, socjologii bądź prawa (por. m.in. Badziak, Walicki, 2002; Kantyka, 2013; Krzysztofek, 2014; Suski, 2002, s. 19–25, 247–253; Suski, 2008). Nazwy organizacji z dwudziestolecia międzywojennego wzbudziły także zainteresowanie w 2018 roku, w związku ze stuleciem odzyskania niepodległości, por. „Językowy obraz troski o Rzeczpospolitą utrwalony w nazwach stowarzyszeń” (Karamańska, Młynarczyk, 2018a), „Identyfikacja osób w nazwach organizacji kombatanckich II Rzeczypospolitej” (Karamańska, Młynarczyk, 2018b).

⁸ Za element nazwy uznano każdy wyraz, także synsemantyczny.

⁹ Ze względu na znaczne niekonsekwencje w zapisie nazw w tekście źródłowym, którego autor najwyraźniej nie przykładał wagi do spraw językowych, skupiając się na treściach merytorycznych, w niniejszym artykule pisownia została ujednoczona według współczesnych zasad ortograficznych.

Nazwy dłuższe (od 5 do 10 elementów) występują zdecydowanie rzadziej, np. *Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”*, *Związek Byłych Uczestników Wojskowej Straży Kolejowej*, *Stowarzyszenie Weteranów Byłej Armii Polskiej we Francji*, *Związek Polskich Samodzielnych Rzemieślników i Przemysłowców w Poznaniu*, *Centralny Związek Detalicznego Kupiectwa Chrześcijańskiego Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie*, *Centrala Stowarzyszeń Restauratorów, Hotelarzy i Pokrewnych Zawodów w Rzeczypospolitej Polskiej*. Najdłuższa nazwa, wyjątkowa w całym zbiorze, składa się z czternastu elementów: *Związek Oficerów Internowanych w czasie Wojny Światowej w Obozach Polskich w Niemczech i Austrii*.

Większość nazw ma postać zawiadomienia rzeczownikowego z rozbudowanymi przydawkami, zazwyczaj umieszczonymi prawostronnie, np.

Związek Byłych Uczestników Wojskowej Straży Kolejowej
Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych
Związek Polskich Samodzielnych Rzemieślników i Przemysłowców w Poznaniu
Centrala Stowarzyszeń Restauratorów, Hotelarzy i Pokrewnych Zawodów Rzeczypospolitej
Polskiej

Niektóre nazwy zawierają w swej strukturze odrębny człon wyróżniający, mający charakter metaforyczny, np.

Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici”
Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”
Związek Młodzieży Pracującej „Jedność”
Towarzystwo „Nasz Dom”
Zjednoczenie Zawodowe „Praca Polska”
Towarzystwo „Kultura”

Nazwy z odrębnym członem wyróżniającym stanowią mniejszość w zebranym materiale, występują one zwłaszcza w nazwach zrzeszeń młodzieży (17 na 46), w których mają metaforyczny charakter i są nośnikami pozytywnych konotacji, najczęściej ‘wspólnoty, więzi’. W pozostałych grupach brak w ogóle takich komponentów lub są pojedynczo reprezentowane, np. w nazwach zrzeszeń byłych wojskowych — jedyna taka nazwa (na 50) ma postać zawołania: *Związek Dowórczyków „Ku Chwale Ojczyzny”*.

INNE NAZWY WŁASNE JAKO KOMPONENTY SOCJOIDEONIMÓW

Za charakterystyczną cechę socjoideonimów można uznać również występowanie w ich składzie innych nazw własnych¹⁰. Nie jest to typowa transnominizacja

¹⁰ Tę cechę struktur nazewniczych Gałkowski odnosi do wszystkich chrematonimów: „Środowisko ChU to prawdopodobnie najbogatszy obszar nazewnictwa transnominizacyjnego. Wśród

(przeniesienie nazwy własnej na inny obiekt, por. Kosyl, 1993, s. 441), występująca szczególnie często w chrematonimii marketingowej, ale włączanie elementów proprialnych jako komponentów struktury nazewniczej. W badanym materiale wystąpiły:

- **toponimy** jako komponenty wskazujące obszar działalności stowarzyszenia, miejsce jego powstania lub w inny sposób związane z daną organizacją; mogą to być nazwy państw (m.in. *Polska, Rzeczpospolita Polska* (także skrót: *R.P.*), *Belgia*, nazwy regionów, ziem (m.in. *Śląsk, Kresy Wschodnie, Ziemie Zachodnie*), miast (*Lwów*), np.

Legia Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej im. gen. Józefa Sowińskiego
Związek Ociemniałych Żołnierzy R.P.
Związek Byłych Wojskowych Polskich w Belgii
Związek Powstańców i Byłych Żołnierzy na Śląsku
Stowarzyszenie Obrońców Kresów Wschodnich
Związek Podoficerów Rezerwy Ziem Zachodnich

- **socjoideonimy**, nazwy organizacji, instytucji, jednostek wojskowych, występujące głównie w nazwach organizacji kombatanckich (np. *Wojskowa Straż Kolejowa; Straż Obywatelska, Związek Broni, I Brygada Legionów Polskich*) oraz w nazwach federacji, central, w których wystąpiły nie tyle nazwy konkretnych organizacji, co ich grupy (np. komponenty o postaci: *związki Polek, związki obrońców Ojczyzny*), m.in.

Związek Byłych Uczestników Wojskowej Straży Kolejowej
Związek Byłych Członków Straży Obywatelskiej 1915 Roku
Związek Byłych Kurierek I Brygady Legionów Polskich
Stowarzyszenie Uczestniczek Byłego Związku Broni
Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny
Zjednoczenie Katolickich Związków Polek

- **akcjonimy** — nazwa wydarzenia historycznego, *powstanie wielkopolskie*, jest obecne w nazwie jednego ze stowarzyszeń byłych wojskowych:

Związek Uczestników Powstania Wielkopolskiego¹¹.

nazw ChM, ChS i ChI spotykamy przykłady wywodzące się w większości z innych kategorii onomastycznych, które służą za podstawę chrematonimotwórczą” (Gałkowski, 2011a, s. 231). Sąd ten znajduje uzasadnienie w licznych przykładach trójjęzycznych nazw prezentowanych w monografii Gałkowskiego.

¹¹ W nazwach stowarzyszeń kombatanckich także inne komponenty mogą odnosić się do wydarzeń historycznych, ale w sposób bardziej ogólny, np. *Związek Uczestników-Żydów Walk o Niepodległość*, lub presuponowany — przez podanie roku, np. *Towarzystwo Przyjaciół Weteranów z 1863 r.* Akcjonimy są również obecne pośrednio — w komponentach rzeczownikowych od nich derywowanych, np. *Związek Powstańców Śląskich, Związek Powstańców Wielkopolskich*.

Szczególny charakter mają **antroponimy**¹² obecne w nazwach stowarzyszeń, np.

Institut Oświaty i Kultury im. Staszica
 Uniwersytet Ludowy im. A. Mickiewicza we Lwowie
 Związek Katolickiej Służby Żeńskiej pod wezwaniem św. Zyty
 Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo

Ten element struktury nazewnictwa można nazwać **komponentem patronalnym** — nazwą własną wprowadzaną w skład socjoideonimu za pomocą dopełniaczowej formy rzeczownika *imienia* (skrót *im.*) lub wyrażenia *pod wezwaniem*. Komponent ten ma na celu podkreślenie, iż członkowie danej organizacji utożsamiają się z działalnością, ideami, postawą ważnej dla nich postaci świętego lub osoby związanej (historycznie, ideologicznie itp.) z daną organizacją¹³.

Komponent patronalny może być jedynym członem wyróżniającym, jak np. w nazwie *Towarzystwo im. Piotra Skargi*, w której postać patrona wskazuje na religijny charakter stowarzyszenia.

KOMPONENT GŁÓWNY

Identyfikacja obiektu nominacji jako stowarzyszenia grupy osób następuje w analizowanych strukturach poprzez komponent główny o znaczeniu ‘sformalizowana grupa ludzi’¹⁴. Najczęściej w tej funkcji występują rzeczowniki: **związek** (95), np. *Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet*, *Związek Uchodźców Śląskich*, *Polski Związek Niewiast Katolickich*; **towarzystwo** (38), np. *Towarzystwo Przyjaciół Młodzieży Akademickiej*, *Towarzystwo Przyjaciół Huculszczyzny*, *Towarzystwo Czytelni Ludowych*; **stowarzyszenie** (25), np. *Stowarzyszenie Oświaty Robotniczej*, *Stowarzyszenie Byłych Więźniów Politycznych*. Inne leksemy występują zdecydowanie rzadziej: **legion** — *Legion Byłych Ochotników Wojsk Polskich*; **legia** — *Legia Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej im. gen. Józefa Sowińskiego*; **liga** — *Liga Kobiet*; **koło** — *Koło Polek*; **organizacja** — *Organizacja Przystosowania Kobiet do Obrony Kraju*; **rada** — *Rada Narodo-*

¹² Gałkowski uważa, iż „szczególnie dużo antroponimów wchodzi w skład nazw stowarzyszeń i fundacji społecznych oraz innych zrzeszeń ludzkich, ale również nazw konkursów, festiwali, nagród, świąt świeckich i innych ludzkich działań w życiu publicznym” (Gałkowski, 2011a, s. 232).

¹³ W analizowanym materiale jako komponent patronalny wystąpiły wyłącznie antroponimy, ale obserwacja współczesnych socjoideonimów wskazuje, że mogą nim być również nazwy innych obiektów rzeczywistości, m.in. instytucji — *Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej*, formacji wojskowych — *Zespół Placówek Oświatowych im. Pierwszej Kompanii Kadrowej*, zjawisk nadprzyrodzonych — *Kościół pod wezwaniem Opatrzności Bożej*.

¹⁴ Postać tego komponentu nie jest prawnie uregulowana — nazwa nie musi zawierać leksemu *stowarzyszenie*, w samych aktach normatywnych istnieje w tym względzie duże zróżnicowanie (Kantyka, 2013, s. 147).

wa *Polek*. Niektóre komponenty wносиły dodatkowe konotacje, np. ‘bliskości’ i ‘troski’ — rzeczownik **rodzina** użyty w kilku analogicznie utworzonych nazwach — *Rodzina Wojskowa*, *Rodzina Pocztowa*, *Rodzina Policyjna*, *Rodzina Urzędnicza*. Były to organizacje samopomocowe zrzeszające najbliższe rodziny, głównie żony, wojskowych bądź funkcjonariuszy państwowych (Pruszkowski, 1934, s. 207–208)¹⁵. Inny rzeczownik — **macierz**, niosący skojarzenia zarówno z matką, jak i z ojczyzną, występuje jako główny komponent w nazwie jednej z najstarszych polskich organizacji oświatowych, założonej w 1906 r. (jeszcze w czasie zaborów, co miało zapewne wpływ na wybór tego komponentu): *Polska Macierz Szkolna* i analogicznych, działających w różnych miejscach Polski: *Macierz Szkolna Księstwa Cieszyńskiego*¹⁶, *Macierz Szkolna w Gdańsku*.

W nazwach kilku stowarzyszeń o charakterze naukowym bądź edukacyjnym (*Instytut Bałtycki*, *Instytut Oświaty Dorosłych*) jako człon konstytutywny wystąpił leksem **instytut**, niosący skojarzenia z tą sferą aktywności społecznej.

Komponent główny mógł też nazywać związek zrzeszeń, rodzaj federacji, które tworzyły bliskie pod jakimś względem organizacje. Mogły to być rzeczowniki wyspecjalizowane w tym znaczeniu — **zjednoczenie** (*Zjednoczenie Katolickich Związków Polek*), **unia** (*Unia Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych*) lub inne leksemy obecne w nazwach pojedynczych stowarzyszeń, np. *Centralne Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych*, *Związek Towarzystw Polek*.

W zebranych materiale zdarzają się także nazwy wyłącznie symboliczne, bez komponentu oznaczającego ‘grupę ludzi’, występują one jednak zdecydowanie rzadziej, np. *Polski Biały Krzyż*, *Polski Czerwony Krzyż*, *Wolna Wszechnica Polska*, *Młodzież Wszechpolska*¹⁷.

POZOSTAŁE KOMPLEMENTY

Pozostałe komponenty struktury nazewniczej to przydawki określające człon główny, które mogą być usytuowane lewostronnie, np.

Chrześcijańsko-Narodowe Stowarzyszenie Nauczycielstwa Szkół Powszechnych
 Narodowy Uniwersytet Robotniczy
 Powszechny Uniwersytet Korespondencyjny
 Centralna Rada Pracownicza Polski Czerwony Krzyż
 Polski Biały Krzyż
 Polskie Towarzystwo Tatrzańskie
 Polskie Katolickie Towarzystwo Opieki nad Dziewczętami

¹⁵ Organizacje te zajmowały się pomocą m.in. dla wdów i sierot po wojskowych bądź urzędnikach państwowych (Pruszkowski, 1934, s. 207–208).

¹⁶ Stowarzyszenie to powstało jeszcze wcześniej — w 1885 r.

¹⁷ W tej nazwie za komponent wskazujący grupę ludzi można uznać rzeczownik zbiorowy *młodzież*, ma on jednak znaczenie ogólne, bez elementu semantycznego ‘sformalizowana grupa’.

Występujący w tej pozycji przymiotnik zazwyczaj wskazuje zasięg działalności organizacji (*powszechny, narodowy, polski*), z tym że leksem *polski* bywa też sygnałem, iż mamy do czynienia z krajowym oddziałem organizacji międzynarodowej (jak *Polski Czerwony Krzyż, Polski Biały Krzyż*).

Większość struktur nazewniczych jest rozbudowana przez prawostronne wielokładnikowe przydawki, np.

Polskie Stowarzyszenie Kobiet z Wyższym Wykształceniem
Towarzystwo Bibliotek Publicznych w Warszawie
Stowarzyszenie Byłych Więźniów Politycznych
Związek Byłych Żołnierzy Lekkiej Brygady III Korpusu WP na Wschodzie

ASPEKT SEMANTYCZNY

Ogląd pozostałych, prócz członu głównego, komponentów tworzących analizowane socjoideonimy wskazuje, że uszczegółwiają one przede wszystkim różne podstawy wspólnotowości osób zrzeszonych. Identyfikacja tejże wspólnotowości następuje w sposób mniej lub bardziej szczegółowy, co ma bezpośrednie przełożenie na rozbudowanie struktur nazewniczych. Zazwyczaj w jednej nazwie łączone są różne sposoby identyfikacji, analizując jednak poszczególne komponenty pod względem semantycznym, można wskazać pewne powtarzające się elementy i ich leksykalne wykładniki¹⁸. Są to:

- **wspólnota doświadczeń**, najbardziej wyraziście eksponowana w nazwach kombatanckich, których członkowie podkreślali swoje uczestnictwo w działaniach militarnych lub paramilitarnych poprzez rzeczowniki osobowe, m.in. *weteran, uczestnik, obrońca* łączone z wyrażeniami nazywającymi wydarzenia historyczne (*weterani powstań narodowych, obrońcy Lwowa, uczestnicy walk o niepodległość*) lub derywaty powstałe od nazw jednostek sił zbrojnych, m.in. *peowiaczy, peowiaczki* (< POW — Polska Organizacja Wojskowa), *legioniści, legionistki* (< Legiony Polskie) bądź też nazywające osoby ze względu na ich udział w represjach czy wymuszonych działaniach (*sybiracy, optanci*¹⁹, *reemigranci*²⁰) lub inne, np.

Związek Weteranów Powstań Narodowych
Stowarzyszenie Obrońców Kresów Wschodnich
Związek Obrońców Lwowa z listopada 1918 roku

¹⁸ Ze względu na łączenie w nazwach kilku cech wspólnotowych nazwy niektórych organizacji mogą występować jako przykłady w więcej niż jednej grupie.

¹⁹ *optant* 'osoba uprawniona do wyboru obywatelstwa, korzystająca z przysługującego jej prawa opcji' (SJPDor).

²⁰ *reemigrant* 'wychodźca, emigrant powracający do ojczyzny' (SJPDor).

Związek Peowiaków
 Związek Legionistek Polskich
 Związek Legijonistów Polskich
 Związek Powstańców i Wojaków O.K. VIII
 Związek Sybiraków
 Związek Optantów i Reemigrantów z Niemiec

- **status zawodowy i społeczny** — to typ wspólnotowości występujący głównie w organizacjach o charakterze społeczno-zawodowym, w których nazwach tożsamość osób zrzeszonych realizują rzeczowniki nazywające konkretne zawody (np. *kolejowiec, rolnik*) lub rolę społeczną (*matka, pani domu*) oraz rzeczowniki zbiorowe (*nauczycielstwo* ‘ogół nauczycieli’) bądź wyrażenia wskazujące w sposób ogólny sam fakt zatrudnienia (*kobieta pracująca*²¹):

Zjednoczenie Kolejowców Polskich
 Śląski Związek Rolników
 Stowarzyszenie Matek Chrześcijańskich
 Związek Pań Domu
 Związek Nauczycielstwa Polskiego
 Związek Niższych Funkcjonariuszy Państwowych
 Towarzystwo Klubów Kobiet Pracujących

- **cel działalności**, eksponowany zwłaszcza w stowarzyszeniach ogólnospołecznych, uszczegółowiony zazwyczaj poprzez wyrażenia z leksemami nazywającymi rodzaj aktywności (m.in. *opieka, pomoc, przysposobienie, popieranie, obrona*) lub dziedzinę, na której skupiają się członkowie organizacji (m.in. *oświata, rozwój, wolna myśl*), np.

Towarzystwo Opieki nad Niezatrudnioną Młodzieżą
 Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Weteranów z 1863 roku
 Organ Przysposobienia Kobiet do Obrony Kraju
 Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych
 Liga Obrony Czci
 Instytut Oświaty Dorosłych
 Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich
 Polski Związek Myśli Wolnej

- **pleć**, eksponowana w nazwach organizacji kobiecych poprzez leksemy i wyrażenia *kobieta, pani, pani domu, pani miłosierdzia* lub feminatywne derywaty słowotwórcze — *Polka, ziemianka, drużyniaczka, peowiaczka, strzelczyni*²², np.

²¹ Tak ogólnie sformułowana informacja była ważnym wyróżnikiem w nazwach organizacji kobiecych II RP, ponieważ wskazywała na zawodowy i społeczny status kobiet.

²² A. Małocha-Krupa w monografii „Feminy w uwikłaniu językowo-kulturowym”, omawiając kilkanaście nazw żeńskich, które stały się komponentami nazw stowarzyszeń, zauważa: „Wzmożony wzrost świadomości emancypacyjnej, jaki nastąpił w II połowie XIX wieku, zaowocował m.in. możliwością samoorganizowania się i zrzeszania w rozmaitego typu organizacjach,

Liga Kobiet
 Polskie Towarzystwo Kobiet z Wyższym Wykształceniem
 Związek Pań Domu
 Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo
 Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek
 Stowarzyszenie Peowiaczek
 Związek Byłych Kurierek
 Związek Legionistek Polskich
 Stowarzyszenie Strzelczyń 1912/14

- **przynależność pokoleniowa**, podkreślana wyłącznie w nazwach organizacji zrzeszających ludzi młodych, identyfikowana za pomocą rzeczownika zbiorowego *młodzież*, np.

Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej
 Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej
 Towarzystwo Przyjaciół Młodzieży Akademickiej

- **tożsamość religijna**, wyróżniana w nazwach przymiotnikami *katolicki*, *chrześcijański*, np.

Liga Katolicka
 Chrześcijański Związek Rękodzielniczy „Dźwignia”
 Związek Katolickiej Służby Żeńskiej pod wezwaniem św. Zyty

- **narodowość**, identyfikowana leksemami *Polka*, *Żyd*, np.

Koło Polek
 Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski

- **ideologia**, stosunkowo rzadko podkreślana w nazwach ze względu na wymaganą apolityczność stowarzyszeń²³; w analizowanych przykładach komponent „ideologiczny” zawierają głównie nazwy organizacji młodzieżowych, m.in.

Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej
 Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej

stowarzyszeniach i związkach kobiecych (...). Większość wspólnot kobiecych powstających w owym okresie, kiedy obierała nazwę dla swojej działalności, najwyraźniej dostrzegала konieczność naznaczenia jej parametrem płci. W związku z otwierającą się nową przestrzenią publiczną dla kobiet oraz możliwością ich zrzeszania się dyskurs emancypacyjny dostarcza zróżnicowanej egzemplifikacji instytucjonimów, których cechą charakterystyczną okazuje się eksplikacja dodatkowego parametru [+żeńskość], obecnego w strukturach nominalnych typu *organizacja* [+żeńskość], *stowarzyszenie* [+żeńskość]” (Małocha-Krupa, 2018a, s. 106).

²³ Spory ideologiczne były powodem powstawania lub podziału stowarzyszeń o innych podstawach wspólnotowości, np. wśród nazw młodzieżowych: *Związek Młodzieży Ludowej* (prorządowy), *Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici”* (związany ściśle ze Stronnictwem Ludowym, o tendencjach antyklerykalnych i antyrządowych). Zorientowaniu się w wielości ideologicznych różnic miały służyć przewodniki, m.in. Pruszkowskiego, który stał się podstawą niniejszego opracowania (Pruszkowski, 1934).

— **miejsce działalności lub założenia**, uściślone przez komponent toponimiczny występujący zazwyczaj w końcowej części nazwy, wskazujący miejsce — kraj, region lub miasto — w którym dana organizacja powstała i/lub działała lub jest z nim jakoś związana:

Związek Powstańców i Byłych Żołnierzy na Śląsku
 Związek Byłych Wojskowych Polskich w Belgii
 Zjednoczenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijań w Wilnie
 Towarzystwo Bibliotek Publicznych w Warszawie
 Rada Organizacyjna Polaków z Zagranicy

W większości prezentowanych nazw różne podstawy wspólnotowości są łączone, np. *Zjednoczenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijań w Wilnie* — ‘przynależność zawodowa’ (jako główny element tożsamości), ‘narodowość’, ‘religia’, ‘miejsce działalności’; *Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski* — ‘narodowość’, ‘wspólnota doświadczeń’; *Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Weteranów z 1863 roku* ‘wspólnota doświadczeń’, ‘cel działalności’. Bez względu jednak na to, czy dany element był eksponowany jako podstawowy czy jako dodatkowy — miał taką samą moc włączania bądź wykluczania kogoś z organizacji.

Mimo rozbudowania nazw i ich deskryptywnego charakteru nie wszystkie, czasem bardzo istotne, informacje zostały wyrażone w nich eksplicytnie. Można je uszczegółowić dopiero na podstawie statutu bądź opisu w przewodnikach, np. *Towarzystwo Osiedle* — było instytucją opiekuńczą, *Instytut Bałtycki* — organizacją badawczo-naukową, a *Rodzina Wojskowa*, podobnie jak *Rodzina Pocztowa* czy *Urzędowa* — to zorganizowane grupy pomocowe. Należy też podkreślić, że konspiracyjne stowarzyszenia powstałe w czasie zaborów, prowadzące działalność narodowyzwoleniczą pod pozorem (czy też obok) innych aktywności, nosiły nazwy nieeksponujące prawdziwego celu, np. *Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”*.

PODSUMOWANIE

Powyższa analiza pozwala na wysnucie wniosków co do głównych tendencji nazwotwórczych w nazwach stowarzyszeń II Rzeczypospolitej.

1. W zakresie struktury — charakterystyczną tendencją jest tworzenie rozbudowanych, kilkuelementowych nazw oraz ich deskrypcyjny charakter; cechy te mogą wynikać z kilku czynników:
  - dążenia do przekazania wyrazistej informacji na temat zrzeszonych osób i różnych podstaw ich wspólnotowości; rozbudowanie struktur zależne jest m.in. od stopnia uszczegółowienia informacji zawieranych w nazwie

- intencjonalnego eksponowania w nazwach pewnych cech, wartości lub informacji ważnych z punktu widzenia osób tworzących organizację
  - podkreślania specyfiki zrzeszającej się grupy społecznej wobec innych, powstałych wcześniej; szczególnie w przypadku istnienia podobnych zrzeszeń lub wyodrębniania się grupy z większej struktury organizacyjnej
  - wspomnianego wyżej urzędowego wymogu wyraźnego różnicowania nazw z zakresu chrematonimii społecznościowej, co łączyło się z koniecznością podkreślania cech dyferencyjnych wobec innych ugrupowań.
2. Deskryptywność nazw i wynikająca z tej cechy informatywność łączy się z brakiem charakterystycznych dla chrematonimów marketingowych elementów gier językowych czy konstrukcji zmuszających odbiorcę do deszyfracji tekstu. Twórcy nazw stowarzyszeń z okresu II Rzeczypospolitej starali się raczej nadać im formę jasnego, wyrażonego wprost komunikatu. Metaforyczny charakter mają jedynie zastosowane w niektórych nazwach odrębne człony identyfikacyjne, stosowane głównie w organizacjach młodzieżowych, w których dzięki tym komponentom przekazywano dodatkowe, asocjacyjne treści.
  3. Jedną z tendencji widocznych w analizowanej grupie jest włączanie w struktury onimiczne innych nazw własnych, które miały na celu zwrócenie uwagi odbiorców na utworzenie wspólnoty wokół pewnego obiektu rzeczywistości pozajęzykowej: formacji wojskowej, miejsca, wydarzenia, innej organizacji lub osoby. W niektórych nazwach organizacji szczególną rolę pełni komponent patronalny realizowany przez antroponimy, wprowadzany jako sygnał utożsamiania się członków organizacji z postawą i ideami świętego lub innej ważnej dla nich postaci.
  4. Członem konstytutywnym omawianych struktur jest rzeczownik pełniący funkcję identyfikacyjną w stosunku do oznaczanego obiektu (denotatu), mający znaczenie ‘sformalizowana grupa osób’. Najczęściej w tej funkcji występują: *związek*, *towarzystwo*, *stowarzyszenie*. Rozbudowanie nazw następowało poprzez kilkuelementowe przydawki, zazwyczaj usytuowane prawostronnie.
  5. Pod względem semantycznym w prezentowanych strukturach socjoideonimicznych zwracają uwagę przede wszystkim składniki nazywające różne podstawy wspólnotowości osób zrzeszonych. Były to: wspólnota doświadczeń, status zawodowy i społeczny, cel działalności, płeć, przynależność pokoleniowa, tożsamość religijna, narodowość, ideologia, miejsce działalności lub założenia. Wymienione składniki są łączone w większości nazw. Ich dobór jest do pewnego stopnia zależny od rodzaju organizacji, w poszczególnych grupach występowały bowiem podobne elementy semantyczne świadczące o podstawach, na jakich opierały się wspólnoty zrzeszonych.

6. Polskie nazwy stowarzyszeń z okresu dwudziestolecia międzywojennego bazują na leksyce rodzimej, o dużym ładunku treści presuponowanych, co szczególnie jest widoczne w nazwach organizacji kombatanckich odwołujących się do polskiej historii, np. komponenty nazywające osoby — *powstańcy, uczestnicy walk o niepodległość, optanci, reemigranci, murmańscy, hallerczycy, kaniowczycy*, wydarzenia historyczne, niektóre sugerowane tylko przez datę — *Związek Obrońców Lwowa z listopada 1918 roku, Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Weteranów z 1863 roku* lub przez nazwę formacji wojskowej — *Związek Żołnierzy Byłego I Korpusu Wschodniego*. Rodzimość leksyki wynika ze specyfiki nazywanych obiektów oraz z zasięgu działania omawianych organizacji, mających w większości narodowy charakter²⁴.
7. Na przykładzie analizowanych historycznych nazw widać wyraźny związek socjoideonimów z realiami, których dotyczą, i związaną z tym informatywność. Stopień ich właściwego odczytania zależy jest od kulturowej, historycznej i językowej kompetencji odbiorcy. Deskryptywny charakter nie oznacza wcale całkowitej zrozumiałości i pełnej przekładalności na języki obce. Powstałe w ściśle określonym czasie i miejscu są nośnikami wyrazistych treści historyczno-kulturowych, w szczególności sposób zatem potwierdzają powszechnie przyjmowany w onomastyce sąd, sformułowany m.in. przez Zofię Kaletę w encyklopedii „Polskie nazwy własne”: „W nazwach własnych znalazły odbicie różne zjawiska i fakty z historii narodu, jego kultury materialnej i duchowej, życia religijnego, a także system wartości, który uznawali nasi przodkowie.” (Kaleta, 1998, s. 70). Stwierdzenie to, uzasadnione mocno w literaturze przedmiotu różnymi zjawiskami z zakresu toponimii i antropimii, w sposób szczególnie dotyczy socjoideonimów, zwłaszcza historycznych, ze względu na ich ściśle powiązanie z wieloma zjawiskami społecznymi, wydarzeniami historycznymi czy zmianami ideologicznymi. Wydaje się, że dzięki temu analizowana grupa onimów może stanowić niezwykle interesujący obiekt badań dla kulturowo zorientowanej lingwistyki, w szczególności sposób w ujęciu diachronicznym.
8. Zanalizowane nazwy mogą stanowić materiał porównawczy do analizy współczesnych socjoideonimów. Takie badania mogłyby przynieść odpo-

²⁴ Na zależność składu leksykalnego od zasięgu działania organizacji zwróciła uwagę Jakus-Borkowa, analizując chrematonimy kosmiczne, w której dominują tzw. *chrematonimy globalne*, obcojęzyczne. Wynika to ze specyfiki badań kosmicznych prowadzonych zazwyczaj w ramach międzynarodowej współpracy uczonych, dzięki czemu większość nazw własnych z tej dziedziny powstaje w „ponadnarodowych wspólnotach komunikatywnych według ustalonych reguł onimiznych”, przy czym większość chrematonimów kosmicznych ma swoje narodowe odpowiedniki dostosowane do norm urzędowych (Jakus-Borkowa, 2003, s. 594).

wiedź na pytanie, na ile trwałe są tendencje widoczne w strukturach onimicznych dwudziestolecia międzywojennego.

ŹRÓDŁO

Pruszkowski, A. (1934). Przewodnik społeczny. Dane monograficzno-orjentacyjne 250-ciu polskich stowarzyszeń i związków: 1: młodzieży, 2: b. wojskowych, 3: ogólnospołecznych, 4: kulturalno-oświatowych, 5: gospodarczych, 6: kobiecych, 7: Akcji Katolickiej, 7: zw. zawodowych, 8: różnych. Warszawa: Drukarnia P. Brzeziński.

LITERATURA

- Badziak, K., Walicki, J. (2002). Żydowskie organizacje społeczne w Łodzi (do 1939 r.) [Jewish Social Organisations in Łódź]. Łódź: Ibidem.
- Breza, E. (1998). Nazwy obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją (chrematonimy). [Names of Objects and Institutions Connected with Modern Civilisation (Chrematonyms)]. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.). Polskie nazwy własne. Encyclopaedia [Polish Proper Names. Encyclopaedia] (s. 353–361). Warszawa-Kraków: TNW-IJP PAN.
- Czopek-Kopciuch, B. (2011). Zachodnioeuropejskie poglądy na chrematonimię [Western European Views on Chrematonimy]. W: M. Biolik, J. Duma (red.). Chrematonimia jako fenomen współczesności [Chrematonimy as a Phenomenon of Modern Times] (s. 125–131). Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Gałkowski, A. (2007). Socjoideonimy a chrematonimy — miejsce nazw organizacji i inicjatyw społecznych w dynamice onimicznej języka [Socioideonyms and Chrematonyms — the Status of the Names of Social Organisations and Activities in the Onymic Dynamics of the Language]. W: A. Cieślikowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek (red.). Nowe nazwy własne — nowe tendencje badawcze [New Proper Names — New Research Trends] (s. 495–508). Kraków: Wydawnictwo PANDIT.
- Gałkowski, A. (2011a). Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej. Onomastyczne studium porównawcze na materiale polskim, włoskim, francuskim [Chrematonyms in the Cultural-functional Context. An Onomastic Comparative Case Study Based on Polish, Italian and French Resources]. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Gałkowski, A. (2011b). Chrematonomastyka jako autonomizująca się subdyscyplina nauk onomastycznych [Chrematonomastics as a Self-autonomising Subdiscipline of Onomastic Sciences]. W: M. Biolik, J. Duma (red.). Chrematonimia jako fenomen współczesności [Chrematonimy as a Phenomenon of Modern Times] (s.181–193). Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Horecký, J. (1994). Logonomastika ako onomasticá disciplína [Logonomastics as a Discipline of Onomastics]. W: E. Krošláková (red.). Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia Nitra 19.–20. mája 1994. Zborník referátov (s. 76–78). Bratislava-Nitra.
- Jakus-Borkowa, E. (2003). Chrematonimia kosmiczna. Nazewnictwo instytucji astronomicznych, programów badawczych, obserwatoriów do badania Układu Słonecznego oraz katalogów gwiazd [Outer Space Chrematonimy. Names of Astronomical Institutions, Research Programmes, Observatories for Examining the Solar System and Star Catalogues]. W: M. Biolik

- (red.). Metodologia badań onomastycznych [Methodology of Onomastic Studies] (s. 592–609). Olsztyn: Towarzystwo Naukowe. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego.
- Jakus-Borkowa, E. (1987). Nazewnictwo polskie [Polish Proper Names]. Opole: Wyd. WSP.
- Jakus-Borkowa, E. (2004). Polskie nazewnictwo kosmiczne [Polish Outer Space Terminology]. Opole: Wyd. Uniwersytetu Opolskiego.
- Kaleta, Z. (1998). Teoria nazw własnych [Theory of Proper Names]. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.). Polskie nazwy własne. Encyklopedia [Polish Proper Names. Encyclopaedia] (s. 15–36). Warszawa-Kraków: TNW-IJP PAN.
- Kantyka, S. (2013). Stowarzyszenia w ustroju społeczno-politycznym Polski w latach 1918–1939. Studium historyczno-politologiczno-prawne [Associations in the Social-political System of Poland in the Period 1918–1939. A Historical-politological-legal Case Study]. Katowice: Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Karamańska, M., Młynarczyk, E. (2018a). Językowy obraz troski o Rzeczpospolitą utrwalony w nazwach stowarzyszeń [A Linguistic Image of Care for the Second Polish Republic as Preserved in Associations' Names]. *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*, XIII, s. 13–24.
- Karamańska, M., Młynarczyk, E. (2018b). Identyfikacja osób w nazwach organizacji kombatanckich II Rzeczpospolitej [Identification of People in the Names of Combatant Organizations in the Second Polish Republic]. *SŁOWO. Studia Językoznawcze*, 9, s. 58–67.
- Kosyl, C. (1993). Chrematonimy [Chrematonyms]. W: Encyklopedia kultury polskiej XX wieku [Encyclopaedia of Polish Culture in the 20th Century], T. 2, J. Bartmiński (red.). Współczesny język polski [Contemporary Polish Language] (s. 439–444). Wrocław: Wiedza o Kulturze.
- Krzysztofek, K. (2014). Stowarzyszenia katolickie w Krakowie w latach 1918–1939. Studium historycznoprawne [Catholic Associations in Cracow in the Period 1918–1939. A Historical-legal Case Study]. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Małocha-Krupa, A. (2018). Femeniawum w uwikłaniach językowo-kulturowych [Femeniawum in Linguistic-cultural Complexities]. Wrocław: Oficyna Wydawnictwa ATUT.
- Mańczak, W. (2011). Czy wszystkie chrematonimy są nazwami własnymi? W: M. Biolik, J. Duma (red.). Chrematonimia jako fenomen współczesności [Chrematonymy as a Phenomenon of Modern Times] (s. 325–329). Olsztyn: Wyd. Uniwersytetu Warmińskiego-Mazurskiego.
- Nowakowska, M., Odałóś, P. (1999). Nazwy organizacji politycznych i banków [Names of Political Organisations and Banks]. *Zeszyty Naukowe WSHE w Łodzi. Filologia Polska. Językoznawstwo*, 3 (5), s. 39–47.
- SJP Dor — Doroszewski, W. (red.) (1959–1968). Słownik języka polskiego [Polish Language Dictionary]. T. I–XI. Warszawa: PWN.
- Suski, P. (2002). Stowarzyszenia w prawie polskim [Associations in Polish Law]. Warszawa: Wyd. Prawnicze LexisNexis.
- Suski, P. (2008). Stowarzyszenia i fundacje [Associations and Foundations]. Warszawa: Wyd. Prawnicze LexisNexis.
- Szelewski, M. (2004). Pragmatyczna interpretacja ergonimów komercyjnych na przykładzie nazw szkół językowych [Pragmatic Interpretation of Commercial Ergonyms, as Exemplified by Names of Language Schools]. *Onomastica*, XLIX, s. 165–179.

SUMMARY

TRENDS RELATED TO THE CREATION OF NAMES IN THE SOCIAL CHREMATONYMY
OF THE SECOND POLISH REPUBLIC (BASED ON THE NAMES OF ASSOCIATIONS)

The paper is dedicated to the names of associations from the period of the Second Polish Republic, taken from a publication which is a guide to the rich and differentiated world of the social organizations of the 1930s.

The introduction is devoted to the state of Polish linguistic research into the names of organizations. The description of the collected material is based on the concept of social chrematonymy by Artur Gałkowski.

Next, the names are investigated from both a structural and a semantic perspective. The following elements are regarded as distinct qualities of the naming structures: descriptive character, multicomponent structure, development of right-sided attributives, insignificant share of names with a separate distinctive element, including some other types of proper names as components (toponyms, anthroponyms, names of historical events). Also, lexemes in the function of the main component of the analysed structures — nouns having the semantic value of 'formalized group of people' — have been presented.

When analysing the semantic aspect of names of organizations more closely, the author indicates the most frequently exposed bases of community feeling of members. Those could be: common experience, social and professional status, the purpose of activity, gender, generation, religious identity, nationality, ideology, place of activity or founding an organization. In the majority of names, various elements of community feeling are combined.

Finally, attention is paid to the tremendous informative value present in the names of associations, connected with their descriptive quality. The close link between socioideonyms and the reality they are connected with means that they are bearers of various historical-cultural contents. Therefore, the names of associations, especially historical ones, might be an interesting object of culture-oriented linguistic studies.

Key words: chrematonymy, socioideonymy, names of associations, the Second Polish Republic